

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

ВИМОГИ ДО ІНШОМОВНОЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ REQUIREMENTS FOR FOREIGN LANGUAGE PRACTICAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті розглядаються сучасні вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті євроінтеграції. Розглянуто вимоги чинних вітчизняних нормативних документів щодо рівня іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи та зроблено порівняння з відповідними європейськими стандартами. Визначено наявні проблеми й протиріччя іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті євроінтеграції. Огляд сучасного стану реалізації міжнародних стандартів щодо рівня іншомовної практичної підготовки на освітньому ступені «бакалавр» для майбутніх учителів початкової школи засвідчив відсутність реальних тенденцій до її осучаснення, невідповідність європейським і світовим стандартам підготовки, недостатню кількість керованих аудиторних годин для достатнього забезпечення обсягу навчальної дисципліни «Іноземна мова». Вивчення документів і їх аналіз засвідчили також відсутність уніфікації вимог і їх відображення в державних документах щодо досягнення вступного та випускного рівнів володіння англійською мовою майбутніми вчителями початкової школи. Уважаємо, що, відповідно до підготовки студентів за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта освітня програма 013.00.01. Освітній рівень – перший (бакалаврський), вступний рівень повинен дорівнювати B1, а випусковий – B2; під час вступу на освітній ступінь «магістр» – B2, а випусковий – B2+. Також, з огляду на міжнародний досвід щодо досягнення певних РВМ, кількість керованих аудиторних годин має бути суттєво збільшена порівняно з реальною сучасною практикою вітчизняних закладів вищої освіти. Перспективою подальших досліджень є пошуки ефективних шляхів підвищення рівня іноземної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ.

Ключові слова: іноземна практична підготовка, міжнародні стандарти викладання та вивчення англійської мови, Західноєвропейські рекомендації з мовної освіти, іно-

земна мова, бакалавр, майбутні вчителі початкової школи.

The article examines the contemporary requirements of the level of foreign language practical training of future primary school teachers in the context of European integration. The requirements of the normative documents regarding to the level of foreign language practical training of future primary school teachers are considered and the comparison with the relevant European standards is made. The existing problems and contradictions of foreign language practical training of future primary school teachers are identified. A review of the current state of implementation of international standards for the level of foreign language practical training at the bachelor's degree for future primary school teachers showed no real trends in its modernization, non-compliance with European and world standards of training, insufficient managed classroom hours for foreign language practical training of future primary school teachers. The study of documents and their analysis also showed the lack of unification of requirements and their reflection in government documents to achieve entry and graduation levels of English proficiency by future primary school teachers. We believe that in accordance with the training of students in the educational-professional program field of knowledge 01 Education/Pedagogy, specialty 013 Primary education. Educational program 013.00.01. Educational level – the first (bachelor's), entrance level should be equal to B1, and final – B2; when entering the educational degree “master” – B2, and graduation – B2+. Also, taking into account the international experience in achieving certain level, the number of managed classroom hours should be significantly increased in comparison with the real current practice in Ukrainian higher education institutions. The prospect of further research is to find effective ways to increase the level of foreign practical training of future primary school teachers.

Key words: foreign language practical training, international standards for teaching and learning English, Western European recommendations for language education, foreign language, bachelor, future primary teachers.

УДК 371.134:371.686+811.111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/28.10>

Конотоп О.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри мов і методики
їх викладання
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Підготовка педагогічних працівників в Україні здійснюється в 93 закладах вищої освіти, у 48 з яких готують студентів за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта освітня програма 013.00.01. Освітній рівень – перший (бакалаврський), освітня

кваліфікація – бакалавр з початкової освіти (термін навчання – 3 роки 10 місяців). Це дало нам змогу дійти висновків, що в більшій половині педагогічних ЗВО відбувається підготовка майбутніх учителів ПШ, цей напрям популярний серед майбутніх абітурієнтів [3, с. 54; 4, с. 155–156]. Отже, якісна підготовка вчителя ПШ набуває першорядного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням різних аспектів формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних ЗВО займалося багато вчених: Р.О. Гришкова, О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, Л.І. Морська, Н.А. Сура, Н.В. Саєнко, С.О. Мелікова та ін. Однак аналіз наукової літератури свідчить, що в дослідженнях неповною мірою розкриті особливості формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей, які навчаються в педагогічних університетах, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досліджено не всі аспекти проблеми, зокрема недостатньо вивченим залишається питання вимог щодо іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ в умовах євроінтеграції.

Метою статті є висвітлення вимог щодо іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Важливими для розгляду іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ є передусім сучасні документи Ради Європи з мовної політики й освіти, зіставлення вимог і рекомендацій, які надаються в цих документах, і дослідження їх реалізації у вітчизняних документах. У ключовому документі Ради Європи з мовної політики й освіти – CEFR (2018) – визначено сучасні вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ. У CEFR (2018) володіння мовою розглядається як здатність здійснювати комунікацію, спираючись на загальні та комунікативні компетентності (мовленнєві, соціолінгвістичні та прагматичні), активуючи відповідні комунікативні стратегії [11, с. 32].

На пріоритетність іншомовної практичної компетентності майбутнього вчителя ПШ наголошено в Педагогічній конституції Європи (2013), у статті 6.2, де першою серед основних компетентностей, якими має володіти вчитель XXI століття, зазначена комунікативна компетентність, зокрема сучасний учитель має вільно володіти кількома європейськими мовами, адже вони необхідні для професійного успіху в умовах сучасного глобалізованого інформаційного світу й не лише забезпечать підвищення рівня його фахової підготовки, а й сприятимуть академічній мобільності [8].

Провідним документом, яким керуються викладачі ЗВО для розробки навчальних і робочих програм для іншомовної практичної підготовки студентів за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта, є Програма з англійської мови для професійного спілкування (АМПС). Укладачами АМПС (2005) ураховано ЗЄР (2003), вона заохочує навчання впродовж усього життя й

самоосвіту, стимулює самостійність студентів та усвідомлення ними стилів навчання, підкреслює важливість «навчатися вчитися», що є основою ефективного й самостійного вивчення мов упродовж усього життя після закінчення [9, с. 5].

Основною метою дисципліни «Іноземна мова» (назва початкової дисципліни варіюється залежно від ЗВО) на педагогічних спеціальностях у ЗВО є підвищення вихідного рівня володіння ІМ студентами, досягнутого на попередньому ступені освіти, а також оволодіння ними необхідним і достатнім рівнем іншомовної комунікативної компетентності для вирішення соціально-комунікативних завдань у різних галузях професійної діяльності при спілкуванні із зарубіжними партнерами, а також для здійснення подальшої навчально-пізнавальної діяльності. На формування таких умінь і навичок орієнтована АМПС (2005). У ній зазначається, що вступний рівень іншомовної підготовленості абітурієнтів має бути не нижчим В1+ [9, с. 1], його можна вважати достатнім для переходу до оволодіння професійно орієнтованими іншомовними навичками й уміннями в усіх видах мовленнєвої компетентності, а на час завершення навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» рівень володіння мовою (РВМ) повинен бути В2. Для магістрів визначено рівень від В2+ до С1 [9].

У Листі Міністерства освіти і науки «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін» № 1/9-120 міститься доручення керівникам ЗВО створити умови для вивчення англійської мови (АМ) як мови міжнародного академічного спілкування задля досягнення випускниками ВНЗ рівня В2 відповідно до CEFR (2018). Також зазначено, що в разі надання студентом міжнародного сертифіката з підтвердженням рівня володіння АМ В2 він за бажанням може звільнитися від її вивчення у ЗВО [6].

Міністерство освіти і науки розробило та схвалило Концепцію розвитку АМ в університетах (2019) (Концепція (2019)). Документ передбачає організацію мовних курсів та інтенсивів, володіння АМ на рівні не менше як В1 стане обов'язковою умовою для вступу на освітній ступінь «бакалавр» до ЗВО 2023 року, В2 – для випуску. Через стандарти вищої школи буде прописано вимогу, що обов'язково студент бакалаврату незалежно від спеціальності мусить засвоїти ІМ на рівні В1+, якщо він хоче отримати диплом [5].

Проаналізуємо вимоги щодо рівнів оцінювання володінням ІМ за чинними документами: АМПС (2005), Концепцією (2019) – і порівняємо відповідності їх вимогам до європейської іншомовної освіти. Порівняльна характеристика дала змогу констатувати розбіжності щодо вихідного рівня до вступу на освітній ступінь «бакалавр», адже АМПС (2005) вимагає рівня В1+, а Концепція (2019) – В1 і випускового рівня по його закінченню –

B2 за АМПС (2005) і B1+ за Концепцією (2019). Суттєва різниця полягає у визначенні випускового рівня щодо освітнього ступеня «магістр»: Концепція (2019) наголошує на досягненні рівня B2+ для всіх спеціальностей магістерського рівня, натомість позиція АМПС (2005) є гнучкою і залишає це питання на власний розсуд ЗВО від B2+ до C1 і вище залежно від спеціальності. Відповідно до підготовки студентів за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта, уважаємо, що вступний рівень повинен дорівнювати B1, а випусковий – B2; під час вступу на освітній ступінь «магістр» – B2, а випусковий – B2+ [2, с. 60–61].

Порівнюємо необхідну кількість аудиторних годин під керівництвом викладача для досягнення рівнів B1, B1+, B2, B2+ у АМПС (2005), CEFR (2018) і Cambridge University Press (CUP) (2018) у таблиці 2. CUP (2018) передбачили кілька варіантів годин, необхідних для досягнення наступного рівня, які обумовлюються певними суб'єктивними чинниками: варіант 1 передбачено для дорослих студентів з високою мотивацією та широким доступом до якісних навчальних матеріалів і високопрофесійними викладачами, а варіант 2 – для молоді з належним доступом до ресурсів і викладачами й низьким рівнем мотивації [13, с. 10–11].

Можемо констатувати, що для переходу від одного рівня до іншого потрібно приблизно 200 аудиторних годин під керівництвом викладача (за даними сайту <https://www.cambridgeenglish.org/>). «Приблизно» означає, що іноді потрібно більше годин (або менше), а залежить це від таких факторів: як учили мову раніше; інтенсивності занять; віку; наскільки часто й у якій формі стикає-

теся з англійським у позаурочний час. Перехід від B1 до B2 вимагає від 200 до 270 годин аудиторної роботи під керівництвом викладача.

Також зіставимо PBM B1, B1+, B2, B2+ з балами за сертифікатами IELTS, TOEFL, Cambridge ESOL (дані для аналізу взято із сайту <https://www.educationindex.ru>), які є найпопулярнішими й найчастіше приймаються університетами. Наведена нижче таблиця (таблиця 2) показує, як відповідають бали за сертифікатами IELTS, TOEFL, Cambridge ESOL, у ній наведена кількість аудиторних годин під керівництвом викладача, які є необхідними для досягнення певного рівня з нуля.

Результати ознайомлення з досвідом і змістом нормативних документів країн, освітні системи яких є орієнтиром для реформування освіти в Україні, дали підстави А. Турчин дійти висновків, що в процесі реалізації освітньої програми в європейських вищих закладах освіти ІМ є обов'язковою дисципліною з рекомендованим обсягом навчального навантаження 240–270 годин аудиторної роботи для ступеня вищої освіти «бакалавр» (див. таблицю 3) [10, с. 187].

Згідно з Наказом МОН України «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» від 09.07.2009 № 642 [9], нормативний курс ІМ на неспеціальних факультетах ЗВО скорочено до мінімуму – 5 кредитів ЄКТС з невеликим аудиторним навантаженням, що не дає можливості для досягнення певного рівня відповідно до сучасних вимог CEFR (2018) [1; 11; 13; 15].

Відповідно до рейтингу English Proficiency Index (EPI), у 2016 році Україна посіла 41 місце серед 72 країн, які входили в дослідження. Цей результат є гіршим за показник 2015 року, коли Україна

Таблиця 1

Необхідна кількість аудиторних годин для досягнення рівнів B1, B1+, B2, B2+ за АМПС (2005), CEFR (2018) і CUP (2018)

	АМПС 2005	CEFR 2018	CUP 1 варіант 2018	CUP 2 варіант 2018
B1+	Не визначено	Не визначено	Не визначено	Не визначено
B2	200	150–200	180–260	220–270
B2+	Не визначено	Не визначено	Не визначено	Не визначено

Таблиця 2

Необхідна кількість годин для досягнення рівнів B1, B1+, B2, B2+ за тестовими системами і співвідношення з іспитами/балами

CEFR	Рівень володіння	TOEFL		IELTS		ESOL	
		Кількість академічних годин	TOEFL СВТ	Кількість академічних годин	IELTS, бали	Кількість академічних годин	ESOL Cambridge, назва
B2+							
B2	Upper-Intermediate	540+	173–210	540+	5,0–6,0	540+	FCE
B1+	Intermediate	420+	133–170	420+	4–4,5	420+	PET
B1	Pre-Intermediate	300+	97–130	300+	3,0	300+	KET

Обсяг дисципліни «Іноземна мова» для студентів, які навчаються за програмами здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» в університетах Європи (укладена А. Турчин)

Назва університету	Країна	Години
Варшавський університет (Uniwersytet Warszawski)	Польща	240
Університет Пассау (Universität Passau)	Німеччина	260
Віденський університет (Universität Wien)	Австрія	280
Кембриджський університет (University of Cambridge)	Велика Британія	220
Університет «Лучіана Блага» м. Сібіу (Universitatea «Lucian Blaga» din Sibiu)	Румунія	240

була на 34 місці, а в рейтингу 26 європейських країн у 2016 році Україна серед останніх [1].

Результати дослідження Британської Ради щодо визначення стану викладання й рівня володіння студентами АМ протягом 2014–2016 років показали недостатню відповідність модулів навчальних програм і кредитів реальним вимогам Болонського процесу: університети не проводять вступних іспитів з АМ, а якщо й проводять, то результати не завжди співвідносять зі шкалою CEFR, тож верифікувати рівень студентів при вступі неможливо [1, с. 51]; викладання АМ для студентів нелінгвістичних спеціалізацій відрізняється залежно від закладу й може передбачати вивчення загальної АМ, загальної АМ для академічних цілей або спеціалізованої АМ для академічних цілей; загальноприйнятих стандартів не існує; кількість контактних годин для вивчення АМ сильно різниться від закладу до закладу; є свідчення того, що студенти високовербальних спеціалізацій, таких як туризм, підприємництво, менеджмент та економіка, отримують більше занять із АМ, аніж студенти, які вивчають математичні та прикладні науки; викладання фахових дисциплін АМ проводиться фрагментарно за ініціативи відділень, факультетів і навіть окремих лекторів [1, с. 27–28].

Висновки. Розгляд сучасного стану реалізації міжнародних стандартів щодо рівня іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ засвідчив відсутність тенденцій до її осучаснення, невідповідність європейським і світовим стандартам підготовки, недостатню кількість керованих аудиторних годин для достатнього забезпечення обсягу навчальної дисципліни «Іноземна мова». Вивчення документів і їх аналіз засвідчили також відсутність уніфікації вимог і їх відображення в державних документах щодо досягнення вступного та випускного рівнів володіння АМ майбутніми учителями ПШ. Уважаємо, що, відповідно до підготовки студентів за освітньо-професійною програмою галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 013 Початкова освіта, вступний рівень повинен дорівнювати В1, а випусковий – В2; під час вступу на освітній ступінь «магістр» – В2, а випусковий – В2+. З огляду на міжнародний досвід щодо досягнення певних РВМ, кількість керованих аудитор-

них годин має бути суттєво збільшена порівняно з реальною сучасною практикою у вітчизняних ЗВО. Перспективою подальших досліджень є пошуки ефективних шляхів підвищення рівня іноземної практичної підготовки майбутніх учителів ПШ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: проект «Англійська мова для університетів». Київ : Сталь, 2017. 154 с.
2. Конотоп О.С. Цільовий рівень іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Науковий вісник Сіверщини. Серія «Освіта. Соціальні та поведінкові науки»*. 2020. № 1 (4). С. 52–64.
3. Конотоп О.С. Важливість іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті євроінтеграції. *Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2020 року, м. Чернігів) / відп. ред. Н.О. Терентьева. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.В., 2020. С. 55–56.
4. Конотоп О.С. Проблеми практичної іншомовної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 14 трав. 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди ; редкол. : Ю.Д. Бойчук (голов. ред) та ін. Харків, 2020. С. 155–157.
5. Концепція розвитку англійської мови в університетах. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-konceptiyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkovamova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi> (дата звернення: 18.09.2020).
6. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін : Лист Міністерства освіти і науки від 11 березня 2015 року № 1/9-120. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46343/ (дата звернення: 18.09.2020).
7. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента : Наказ МОН України від 09.07.2009 № 642. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/147-> (дата звернення: 18.09.2020).
8. Педагогічна Конституція Європи. Європейські педагогічні студії : часопис. URL: <http://www.argue.org/index.php/uk/> (дата звернення: 18.09.2020).

9. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. Київ : Ленвіт, 2005. 119 с.

10. Турчин А. Організаційні аспекти удосконалення іншомовної підготовки студентів неспеціальних факультетів ВНЗ. *Наукові записки. Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка»*. 2017. № 1. С. 184–192.

11. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors, 2018. 235 p.

12. How Long Does It Take To Learn a Foreign Language? *Cambridge University Press*. 2018. 15 p.

13. Introductory Guide to the Common European Framework of Reference (CEFR) for English Language Teachers *Cambridge University Press*. 2013. 12 p.